

PROCEDURA NIEBIESKIEJ KARTY JAKO NARZĘDZIE DO WALKI Z PRZEMOCĄ W RODZINIE

THE BLUE CARD PROCEEDING AS A TOOL TO COMBAT DOMESTIC VIOLENCE

Streszczenie: W artykule przedstawiono zarys powstawania procedury Niebieskiej Karty w Polsce. Omówiono zadania policji w zakresie walki z przemocą w rodzinie. Przedstawiono i opisano instytucje wspomagające walkę z przemocą w rodzinie. Scharakteryzowano definicję Niebieskiej Karty, przemocy fizycznej i psychicznej. Opisano procedurę wszczynania procedury Niebieskiej Karty. Przedstawiono statystyczne ujęcie wszczętych postępowań procedur Niebieskiej Karty w ostatnich latach.

Słowa kluczowe: *Policja, Niebieska Karta, rodzina, bezpieczeństwo, przemoc*

Abstract: The paper presents the outline of the creation of the blue card proceeding in Poland as well as discusses tasks of the Police in the scope of combating domestic violence. The author indicates and describes the institutions designed to support the fight against domestic violence as well as provides the definitions of a blue card, physical violence and psychological violence. The paper contains the description of proceedings for opening a blue card as well as the statistical portrayal of blue card proceedings which were opened in previous years.

Keywords: *the Police, a blue card, a family, safety, violence*

Ustawa o Policji określa zadania wykonywane przez policjantów w codziennej służbie, jest to między innymi ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed zamachami naruszającymi te dobra, ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania, inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi, wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców¹. Można

¹ Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179).

więc stwierdzić, że zadania policji to przede wszystkim zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zapewnianie ludziom bezpieczeństwa poprzez przede wszystkim, na tyle, ile jest to możliwe, oddziaływanie prewencyjne.

W walce z przemocą w rodzinie bardzo ważną rolę obok innych instytucji pełni Policja. Często od skuteczności przeprowadzonej interwencji zależy dalsza pomoc rodzinie dotkniętej przemocą niesioną przez inne instytucje. Policja od lat zajmuje się przypadkami stosowania przemocy w rodzinie. Procedura Niebieskiej Karty w Policji została wprowadzona pilotażowo w 1997 roku na warszawskiej Ochocie i po pozytywnym zaopiniowaniu została wprowadzona powszechnie w 1998 roku. Wtedy to podjęto próbę stworzenia systemu, który pomógłby w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, angażując w ten problem wszystkie podmioty zajmujące się pomocą rodzinie. Policja jako pierwszy podmiot napotykający to zjawisko odgrywa tu niezwykle istotną rolę. Przyjęto rozwiązanie, aby kontakt z rodziną, w której wystąpiła przemoc, nie był jednorazowy, ale kontynuowany przez inne instytucje, w tym także policję. Tak powstała procedura Niebieskiej Karty².

Jest ona dokumentem służbowym wypełnianym przez funkcjonariusza policji w przypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie. Jak określa Zarządzenie nr 162 Komendanta Głównego Policji z dnia 18 lutego 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury Niebieskiej Karty, to ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez policjantów, zgodnie z przepisami zarządzenia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie, rozumianej w sposób określony w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie³. Według ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą⁴.

W trakcie przeprowadzania interwencji domowej, którą Zarządzenie nr 162 KGP określa jako natychmiastowe podjęcie czynności policyjnych, będących realizacją ustawo-

² H. Sasal, *Niebieskie karty – przewodnik do procedury interwencji Policji wobec przemocy w rodzinie*, PARPA, Warszawa 1998.

³ Zarządzenie nr 162 KGP z dnia 18 lutego 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493).

wych obowiązków i uprawnień Policji, w mieszkaniu, domu lub innym miejscu prywatnym, w związku z naruszeniem norm prawnych lub zasad współżycia społecznego bądź zagrożeniem ich naruszenia, w celu przywrócenia porządku, zapewnienia spokoju bądź ochrony bezpieczeństwa ludzi⁵, policjanci, którzy dowiedzieli się o wystąpieniu lub możliwości wystąpienia przemocy w rodzinie, powinni podjąć wszelkie kroki, aby zapobiec eskalacji tej przemocy i w jak najbardziej kompetentny sposób udzielić pomocy i niezbędnych informacji osobom dotkniętym tym problemem.

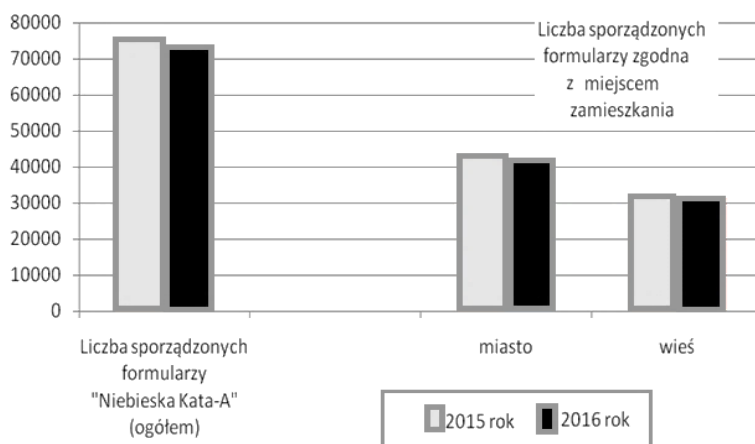
Jak wskazują statystyki z analizy działań Policji podjętych wobec zjawiska przemocy w rodzinie na podstawie danych zgromadzonych podczas realizacji procedury Niebieskiej Karty, policjanci w 2016 roku wypełnili 73 531 formularzy „Niebieska Karta-A”, z czego 59 590 stanowiły formularze wszczynające procedurę. Przemocą w rodzinie zostało dotkniętych 91 789 osób, w tym 66 930 kobiet i 10 636 mężczyzn. Natomiast w roku 2015 wypełnionych formularzy „Niebieska Karta-A” było aż 75 495. Ogólna liczba ofiar przemocy domowej wyniosła 97 501, w tym 69 376 kobiet i 10 733 mężczyzn. Można stwierdzić, że liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta-A” obniżyła się o 2,60% w roku 2016 w stosunku do 2015 r. Więcej formularzy w 2016 r. było wypełnionych w miastach (42 130) niż na terenach wiejskich (31 401). Porównując te dane z rokiem 2015, kiedy w miastach sporządzono 43 440 formularzy „Niebieska Karta-A”, a na terenach wiejskich 32 055, można zaobserwować spadek o 3,02% liczby wypełnionych formularzy „Niebieska Karta-A” w mieście w roku 2016 w stosunku do 2015 r. oraz spadek tej liczby o 2,04% na terenach wiejskich w 2016 r. w stosunku do roku 2015. Wypełnione formularze „Niebieska Karta-A” stanowiły 57,30% w miastach i 42,70% na terenach wiejskich ogólnej liczby formularzy sporządzonych na terenie całego kraju⁶.

Niebieska Karta służy dokumentowaniu faktów związanych z przemocą w danej rodzinie, ocenie zagrożenia dalszą przemocą. Może być również dowodem w sprawach sądowych. Głównym celem procedury Niebieskiej Karty jest rozpoznawanie przemocy i usprawnienie pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym, ale też tworzenie warunków do systemowego, interdyscyplinarnego modelu pracy z rodziną. Podstawą skuteczności procedury i oferowanej pomocy jest współpraca przedstawicieli różnych służb stykających się z ofiarami lub sprawcami przemocy w rodzinie. Rozpoznanie przemocy w rodzinie i wypełnienie

⁵ Zarządzenie nr 162 KGP z dnia 18 lutego 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

⁶ <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863.dok.html> - dane dotyczą działań podjętych w procedurze „Niebieskie Karty” wyłącznie przez Policję (bez danych z działalności innych, upoważnionych do zwalczania przemocy domowej, podmiotów pozapolicyjnych).

Niebieskiej Karty przez policjanta, pracownika socjalnego czy członka gminnej komisji to początek procesu pomagania. Każda z tych służb ma w swoich zapisach ustawowych możliwość i obowiązek korzystania z pomocy innych osób, instytucji i organizacji, a także obowiązek współpracy, gdy zostanie o to przez nie poproszona. W przypadku przemocy w rodzinie działania w pojedynkę nie przynoszą pożądanych efektów. Niesienie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie zatem powinno odbywać się na wielu płaszczyznach i zapewnione powinno być każdą instytucję do tego powołaną.

Wykres 1. Liczba formularzy „Niebieska Karta-A” sporządzonych w roku 2015 i 2016 z podziałem na miejsce zamieszkania: miasto i tereny wiejskie

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Liczba+formularzy+%E2%80%9ENiebieska+Karta-A%E2%80%9D+spor%C4%85dzonych+w+roku+2015+i+2016+z+podzia%C5%82em+na+miejsce+zamieszkania%3A+miasto+i+tereny+wiejskie>.

Niebieska Karta może zostać założona przez Policję, Ośrodek Pomocy Społecznej, jak i Gminną (Miejską) Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Wypełnienie „Niebieskiej Karty” nie jest jednak równoznaczne ze złożeniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Nie stanowi podstawy do wszczęcia postępowania karnego. Jednak w przypadku złożenia zawiadomienia i wszczęcia postępowania może ona zostać wykorzystana jako dowód procesowy. Dokumentacja Niebieskiej Karty jest dla policji informacją, że w danej rodzinie dochodzi do przemocy. Dzielnicy ma obowiązek nie później niż w ciągu 7 dni skontaktować się z daną rodziną. Jest zobligowany do rozpoznania sytuacji i jej systematycznego monitorowania, a także do udzielania pomocy w trakcie comiesięcznych wizyt. Również dla komisji rozwiązywania problemów alkoholowych Karta jest zapisem działań podjętych przez

przedstawicieli tych służb podczas wykonywania swoich obowiązków. Dzielnicy realizujący procedurę Niebieskiej Karty w przypadku wszczęcia tej procedury przez Policję lub inny uprawniony podmiot prowadzi teczkę zagadnieniową „Przemoc w rodzinie” odrębnie dla każdej rodziny. W tezcze gromadzi wszystkie niezbędne dokumenty potwierdzające wszystkie czynności podjęte przez Policję wobec sprawców i ofiar przemocy w rodzinie⁷.

Policjanci, którzy niejednokrotnie w większości przypadków są pierwszymi osobami otrzymującymi informację o przemyśle w rodzinie, są uprawnieni do założenia procedury Niebieskiej Karty, gdyż procedura ta jest przeznaczona dla służb patrolowo-interwencyjnych i dzielnicowych, czyli tych, którzy mają największy kontakt ze społeczeństwem. Policjanci będący na miejscu interwencji muszą pamiętać, że żaden sygnał o przemyśle w rodzinie nie może być lekceważony, sposób przeprowadzania rozmowy z ofiarą przemocy w rodzinie powinien sprzyjać uspokojeniu, wygaszeniu emocji i wsparciu zgłaszającego, pierwszy kontakt z ofiarą dotkniętą przemocą w rodzinie powinien przebiegać w atmosferze zrozumienia bez okazywania przychylności dla którejś ze stron.

Niemiej ważnym elementem podnoszącym skuteczność niesienia pomocy ofiarom przemocy w rodzinie jest tworzenie lokalnego systemu wsparcia i niesienia pomocy dla ofiar przemocy, a co za tym idzie współpraca różnych służb, instytucji i organizacji. Zgodnie z zapisem Zarządzenia nr 162 KGP policjanci na miejscu interwencji przede wszystkim dążą do udzielenia ofiarom przemocy niezbędnej pomocy, w tym udzielenia pierwszej pomocy, wezwania pogotowia ratunkowego lub zawiadomienia innych instytucji, które mogą udzielić pomocy; podjęcia, w razie potrzeby, innych niezbędnych czynności zapewniających ochronę życia, zdrowia i mienia osób będących ofiarami przemocy, włącznie z zastosowaniem, na podstawie odrębnych przepisów, wobec sprawcy przemocy środków przymusu bezpośredniego i zatrzymania; ustalenia przebiegu zdarzenia i jego następstw; przeprowadzenia, jeżeli jest to możliwe, ze sprawcą przemocy rozmowy, w szczególności o odpowiedzialności karnej za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, oraz wezwania sprawcy do zachowania zgodnego z prawem i zasadami współżycia społecznego; przeprowadzenia na

⁷ Wytyczne nr 2 KGP z dnia 7 grudnia 2011 r. W sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury "Niebieskie Karty".

miejscu zdarzenia, w przypadkach niecierpiących zwłoki, czynności procesowych w niezbędnym zakresie, w granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa⁸.

Niebieska Karta składa się z dwóch części, które posiadają funkcjonariusze Policji w trakcie przeprowadzania interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie:

- Karta A, w której dokumentuje się zgłoszoną sytuację i co zastało na miejscu, a także jakie działania podjęto.
- Karta B opisuje najważniejsze przestępstwa związane z przemocą domową oraz dane teleadresowe instytucji i organizacji pozarządowych, do których ofiara może się zwracać o pomoc.

Kartę A wypełnia interweniujący funkcjonariusz na miejscu zdarzenia w obecności sprawcy. Stanowi ona zapis faktu interwencji związanej z przemocą i może stanowić dowód w postępowaniu procesowym w sytuacji, gdy ofiara postanowi złożyć doniesienie o popełnieniu przestępstwa. Po interwencji wypełnioną kartę interweniujący policjant przekazuje oficerowi dyżurnemu jednostki, który przekazuje ją kierownikowi jednostki organizacyjnej Policji, a ten z kolei wyznacza osobę sprawującą nadzór nad realizacją działań Policji podejmowanych w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Często zdarza się, że ofiara pod naciskiem sprawcy nie składa zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, wycofuje zarzuty, odwołuje lub zmienia zeznania albo całkowicie odmawia ich składania i współpracy z policją. Policja wszczyna postępowanie z art. 207 Kodeksu karnego z urzędu, jeżeli dysponuje odpowiednimi informacjami⁹. Policjant przeprowadzający interwencje każdorazowo sporządza „Notatkę urzędową o przemocy w rodzinie” w postaci „Karty A”. W zależności od zaistniałych okoliczności policjant sporządza ją na miejscu interwencji lub bezpośrednio po jej zakończeniu w jednostce organizacyjnej Policji. Przekazuje ofiarom przemocy w rodzinie „Informację dla ofiar przemocy w rodzinie”, czyli „Kartę B”, informując jednocześnie o uruchomieniu procedury „Niebieskie Karty” i zasadach jej realizacji, w tym o możliwości przekazania przez Policję organom administracji rządowej i jednostkom samorządu terytorialnego bądź podmiotom, którym zleciły one realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, informacji o sytuacji rodziny i potrzebie udzielenia jej pomocy.

⁸ Zarządzenie nr 162 KGP z dnia 18 lutego 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

⁹ Wytyczne nr 2 KGP z dnia 7 grudnia 2011 r. W sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

Bibliografia

Sasal H., *Niebieskie karty - przewodnik do procedury interwencji Policji wobec przemocy w rodzinie*, PARPA, Warszawa 1998.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493).

Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179).

Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

Zarządzenie nr 162 KGP z dnia 18 lutego 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Źródła internetowe:

<http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,dok.html>